

Takuu 200 vuotta

Kirkkojen ja muiden huomattavien rakennusten katot on tehty vuosisatoja paanuisia. Paanu valmistetaan yleensä haapapuusta käsityönä. Yksittäiset paanut tervataan. Erilaisia paanutyyppejä yhdistelemällä katosta saadaan kuvioltaan kaunis kuin ornamentti.

Aikojen alussa paanut on kiinnitetty puutapein. Muutamia satoja vuosia sitten opittiin käyttämään myös metalleja. Ongelmaksi nousi puun ja metallin yhteensopivuus tai paremminkin yhteensopimattomuus. Kestäväkin jalometalli saattoi syöpyä nopeasti jostakin kohdasta, ja kirkon katolta alkoi tuulella lennellä muutaman kilon kalikoita syntisen kansan niskaan.

Teräksen takomista ja karkaisua on myös harrastettu kauan. Rautaa melloitettiin ahjossa, jolloin siitä saatiin taottavaa. Pian äkättiin, että jäädyttämällä takokappale nopeasti vedessä, siitä saatiin yllättävän kova mutta hauras. Sitten joku seppä huomasi, että jos takotuotteen jäädyttääkin hitaammin, esimerkiksi tervassa, siitä tulee kova mutta sitkeämpi. Terva tunkeutui myös osin teräksen pintaan, jolloin tuotteesta tuli kaunis ja yllättävän kestävä ulkoilmassa.

Nyt tullaakin jutun ytimeen. Paanuja alettiin naulata tervaan karkaistuilla takonauloilla. Ja katso, naulat eivät enää syöpyneetkään. Naulat kestävät yhtä kauan kuin paanutkin, jopa kaksisataa vuotta.

Paanukatot ovat jälleen tulleet arvoonsa. Nyt käytetään useimmiten haponkestävästä teräksestä valmistettu nauloja. Mutta kuka tietää ja takaa niiden kunnan parinsadan vuoden kuluttua? Eivät ainakaan katon tekijät.

Meiltä on silloin tällöin kysely ”vanhanaikaista” terästä, josta voisi valmistaa paanunauloja. Olemme tietysti analysoineet ja tutkineet vanhoja nauloja. Vanhanaikainen tässä tarkoittaa yleensä likaista ja huokoista terästä. Ja sellaista ei enää osata valmistaa. Mutta lähelle sentään päästään.

Pari vuotta sitten rakennettiin Sallaan erämaakirkko, jonka paanunauloihin käytettiin Fundian valssilankaa. Homma onnistui.

Nyt Kärsämäellä Oulun eteläpuolella on rakenteilla huomattavasti suurempi kirkko, johon tulee paanukatto. Paanuja ei uskalleta kiinnittää millään ruostumattomilla nauloilla, vaan naulojen pitää olla säät ja sateet kestäviä.

Paikallinen seppä Lauri Jussila oli hankkinut tietoa vanhoista menetelmistä, ja enää puuttui sopiva lanka. Hän otti yhteyttä meihin. Kokeilimme ensin paria terästyyppeä, joista eräs oli liian kovaa, ja nauloista tuli hauraita. Sitten taas liian pehmeitä. Katsoimme myös naulojen sisälle. Nyt olemme löytäneet oikean teräksen, josta seppä Jussila ja hänen suomalaiset ja ulkolaiset oppilaansa takovat ja karkaisevat nauloja.

Hanke on saavuttanut melkoista julkisuutta, koska sen yhteydessä koulutetaan nuorista vanhojen perinteisten työtapojen osaajia. Joitakin aikoja sitten TV 1:n pääuutisissakin lähetettiin pitkä juttu, jossa näytettiin muiden muassa naulojen taontaa. Ja tietysti meidän teräksestämme.

Kirkon harjannostajaiset lähestyvät. Kohta aletaan vasaroida paanuja paikoilleen kauniilla ja kestävillä tervatuilla nauloilla. Olisi vaan mukava tietää kahdensadan vuoden kuluttua, kestivätkö ne.

pajen